
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY

Studia z Nauk Społecznych z. 13

EWA KRUSZEWSKA

**Wyższa Szkoła Pedagogiczna
w Bydgoszczy**

STOSUNEK MŁODZIEŻY LICEALNEJ ORAZ STUDENCKIEJ DO INSTYTUCJI MAŁŻEŃSKIEJ

1. Wprowadzenie

Małżeństwo jest trwałym elementem otaczającej nas rzeczywistości społecznej. Będąc jedną z najstarszych instytucji świata stanowi podbudowę szeroko pojmowanego społeczeństwa.

Zmieniające się na przestrzeni wieków systemy społeczne, ekonomiczne, a także pośrednio i polityczne narzucały partnerom małżeńskim określone funkcje i zadania. Obowiązujące kodeksy prawne, obyczajowe i moralność nakazywały wierne ich realizowanie.

Związek małżeński, przyjmując określone wzorce zachowań, stara się jednocześnie wytworzyć indywidualne zasady wewnętrznego współżycia i funkcjonowania partnerów. Muszą być one tak skonstruowane, aby spełniając określone wymogi zewnętrzne pozwalały jednocześnie na stworzenie własnej tożsamości i odmierności.

Stabilność instytucji małżeńskiej oddziałuje na szersze zbiorowości społeczne. Jej psychiczna, moralna i materialna kondycja informuje socjotechników o pojawianiu się w życiu społecznym pozytywnych, bądź też destruktywnych procesów.

Związek małżeński jawi się również jako olbrzymia szansa życiowa ludzi go tworzących. Spełniając oczekiwania i potrzeby swoich członków tworzy poczucie szczęścia, zadowolenia i bezpieczeństwa. Działając wadliwie, niszcząc, staje się powodem poważnych konfliktów, które w skrajnych przypadkach mogą prowadzić do osobistych tragedii małżeńskich.

Zagadnienia, o których wspomniano, były i są przedmiotem zainteresowania przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych. Wynika to z wieloaspektowego charakteru problematyki małżeńskiej.

Dysponujemy na ten temat bogatym materiałem badawczym. Jest on jednak częściowo zdezaktualizowany i może służyć jedynie jako materiał porównawczy. Wynika to z gwałtownych przeobrażeń społeczno-ekonomicznych zachodzących w naszym kraju. Często bowiem powstają nowe wzorce, wymogi oraz wyzwania. W odpowiedzi współczesna młodzież wykształca odmienne od poprzednich pokoleń oczekiwania, motyw i postawy.

Niniejsze opracowanie przedstawia wybrane aspekty badań nt. „Stosunek młodzieży licealnej oraz studenckiej do instytucji małżeństwa”.

Badania te zostały przeprowadzone w województwie bydgoskim w latach 1994-1995. Objęto nimi 150 uczniów IV klas Liceów Ogólnokształcących i 150 kończących naukę studentów uczelni bydgoskich, kształcących się w cyklu studiów dziennych.

Respondenci nie pozostawali w związkach małżeńskich. W celu zebrania materiału empirycznego zastosowano głównie technikę wywiadu skategoryzowanego.

2. Czynniki wpływające na decyzje o zawarciu małżeństwa

Respondenci, odpowiadając na pytanie, którego wyniki zostały przedstawione w tabeli 1, mieli określić te czynniki, które – ich zdaniem – mają wpływ na kojarzenie się przyszłych par małżeńskich.

Tabela 1. Czynniki mające wpływ na kojarzenie się par małżeńskich (w %)

Czynnik	Licealiści N=150	Studenci N = 150
Pochodzenie społecz.	9,1	6,1
Wysztalcenie	59,3	44,2
Pozycja materialna	7,8	5,7
Uczucie	27,4	20,0
Zgodność charakterów	31,1	43,2
Seks	2,2	5,6
Wygląd zewnętrzny	3,1	2,8
Przypadek	5,3	5,1
Inne	2,2	1,2

Respondenci mieli możliwość wyboru kilku odpowiedzi.

Źródło: badania własne.

Zarówno jedna jak i druga grupa dość zgodnie stwierdziły, iż pochodzenie społeczne w czasach nam współczesnych nie odgrywa większego znaczenia przy kojarzeniu się par małżeńskich.

Tylko 9,1% odpowiedzi udzielonych przez licealistów oraz 6,1% studentów podkreślało wagę tego czynnika. Zarówno studenci (5,7%) jak i licealiści (7,8%) nie przykładają większej uwagi także do pozycji materialnej potencjalnego kandydata na współmałżonka. Taka postawa może zaskakiwać, zważywszy na fakt, iż w obecnych realiach społeczno-ekonomicznych zadowalająca baza materialna ma istotne znaczenie dla wspólnego startu życiowego obojga młodych ludzi.

Znacznie ważniejsze od wyżej wymienionych czynników, zdaniem respondentów reprezentujących obie grupy, jest uczucie łączące dwoje ludzi.

Na ten element zwrócono uwagę w 27,4% odpowiedzi udzielonych przez licealistów oraz w 20% odpowiedzi studentów. Wyniki te różnią się od rezultatów badań przeprowadzonych przed rokiem 1990². Miłość była tam ekspozowana na pierwszym miejscu.

Drugim z najczęściej wybieranych przez respondentów czynnikiem była zgodność charakterów.

Obie badane zbiorowości za najważniejsze uznały jednak wykształcenie.

Podkreślić należy również, że wykształcenie, jako czynnik mający wpływ na kojarzenie się przyszłych par małżeńskich, ma korzystne znaczenie aż dla 59,3% licealistów.

Aby potwierdzić dotychczasowe opinie oraz wykluczyć odpowiedzi nieprzemyślane i przypadkowe zadano badanym osobom dodatkowe pytania, które miały potwierdzić lub zaprzeczyć wynikom przedstawionym w tabeli 1.

Jedno z nich dotyczyło roli pieniądza przy podejmowaniu decyzji o zawarciu małżeństwa. Uzyskane wyniki miały stwierdzić, czy faktycznie młodzież licealna i studencka nie przypisuje pozycji materialnej potencjalnego współmałżonka zbyt dużego znaczenia.

Wyniki uzyskane na tym etapie badań były w pewnym stopniu zaskakujące. Przedstawia je tabela 2.

Tabela 2. Znaczenie, jakie odgrywa pieniądź przy podejmowaniu decyzji zawarcia małżeństwa (w %)

Odpowiedzi	Licealiści N = 150	Studenci N=150
Ma decydujące znaczenie	2,8	2,9
Jest bardzo ważny	68,7	59,2
Nie ma większego znaczenia	21,3	20,1
Nie ma żadnego znaczenia	5,8	5,8
Trudno powiedzieć	1,4	2,0
Razem	100	100

Źródło: badania własne

Co prawda tylko 2,8% badanych licealistów i 2,9% studentów stwierdziło, iż pieniądź odgrywa decydujące znaczenie w omawianej kwestii, jednak aż 68,7% młodzieży licealnej i 59,2% studenckiej opowiedziało się za bardzo ważną rolą, jaką ten czynnik odrywa przy podejmowaniu decyzji o ślubie.

Znacznie mniej, bo 21,3% pytanych licealistów i 20,1% studentów stwierdziło, iż pieniądź nie ma większego znaczenia.

Znikoma część obu badanych zbiorowości pozbawiła element finansów jakiegokolwiek znaczenia.

Młodzież, zarówno licealna jak i studencka, nie przywiązując wagi do dobrej pozycji materialnej potencjalnego przyszłego małżonka z jednej strony i uznając niebagatelny wpływ pieniądza na decyzje o przyszłym wspólnym życiu z drugiej strony zakłada, iż źródłem środków finansowych w ich przypadku nie będzie rodzina, lecz wspólna praca i „dorabianie się” obojga współmałżonków. Można sądzić iż stała praca ma stać się podstawą zdobycia zadowalającego standardu życiowego. Informują o tym wyniki przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Czynniki wykluczające możliwość zawarcia małżeństwa (w %).

Odpowiedź	Licealiści N = 150	Studenci N = 150
Brak oszczędności	7,9	5,7
Brak stałej pracy	72,9	74,3
Brak mieszkania	68,2	69,4
Brak pomocy finansowej ze strony rodziców	7,1	6,8
Perspektywa wspólnego mieszkania z rodzicami	40,1	39,3

Źródło: badania własne

Jak widać, młodzi ludzie dążąc do całkowicie samodzielnego decydowania o swoim losie wyrażają niepokój związany z brakiem mieszkania lub koniecznością wspólnego zamieszkania z rodzicami.

Właśnie ten element w opiniach respondentów może stanowić, obok braku stałej pracy, przeszkodę przy podejmowaniu decyzji o zawarciu małżeństwa.

3. Model małżeństwa preferowany przez współczesną młodzież

W celu poznania opinii respondentów na ten temat poproszono ich o takie podzielenie ról małżeńskich, jakie im najbardziej odpowiada i decyduje o prawidłowym funkcjonowaniu małżeństwa.

Dane przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Czynniki decydujące o prawidłowym funkcjonowaniu małżeństwa (w %)

Odpowiedzi	Licealiści N=150 %	Studenci N = 150 %
Obciążenie żony większością obowiązków domowych	2,0	–
Prawo męża do pierwszeństwa przy podejmowaniu decyzji	6,0	3,9
Wspólne podejmowanie decyzji	96,1	97,3
Wspólne wykonywanie obowiązków domowych	91,4	97,1
Podział powinności małżeńskich będący wynikiem wzajemnego porozumienia	80,4	100,0
Finansowa odpowiedzialność męża za zaspokajanie potrzeb małżeństwa	74,3	71,4
Równy podział obowiązków między mężem a żoną w zakresie finansowego utrzymania związku	25,7	28,6

Źródło: badania własne

Tylko 2% spośród badanych licealistów uznało, iż żona powinna być obciążona większością obowiązków domowych. Żaden ze studentów nie potwierdził tej opinii. Młodzież obaliła tym samym jeden z tradycyjnych poglądów, zgodnie z którym domeną kobiety winno być samodzielne pielęgnowanie „ogniska domowego”.

6,0% młodzieży licealnej i 3,9% studentów podkreślało prawo męża do pierwszeństwa przy podejmowaniu ważnych decyzji mogących mieć wpływ na przyszłość związku małżeńskiego.

Przygniatająca większość licealistów i studentów (ponad 90,9% odpowiedzi w obu badanych zbiorowościach) opowiedziało się za wspólnym (zarówno przez męża jak i żonę) podejmowaniem istotnych z punktu widzenia dobra związku, decyzji oraz równomiernym podziałem obowiązków domowych.

Wszyscy biorący udział w badaniach studenci uznali, iż podział powinności małżeńskich powinien być wynikiem wzajemnego porozumienia, zawarte-

go między mężem a żoną. Słuszność tego założenia potwierdzili w 80 % także licealiści.

Mniejsza zgodność opinii dotyczyła kwestii określającej obowiązki finansowe męża i żony. O ile bowiem pogląd zakładający równy ich podział między obu partnerów (25,7 % odpowiedzi licealistów oraz 28,6 % odpowiedzi studentów) należy uznać za konsekwentne dążenie do całkowitej demokratyzacji życia małżeńskiego, o tyle przekonanie, że materialna odpowiedzialność w tym zakresie winna spadać przede wszystkim na barki męża (74,3 % licealistów i 71,4 % studentów) może budzić pewne zaskoczenie.

Trzeba bowiem pamiętać o tym, że osoba odpowiedzialna za zdobywanie określonych podstaw materialnych w związku może rościć sobie prawo do samodzielnego ustanawiania zasad funkcjonowania małżeństwa.

Reasumując należy jednak uznać, że większość młodych ludzi chce w przyszłości zbudować demokratyczny, całkowicie partnerski model małżeński.

Wszyscy respondenci stwierdzili, że pragną w przyszłości mieć dzieci. Wybrany pod tym względem model rodziny przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Model rodziny wg liczby dzieci (w %)

Odpowiedzi	Licealiści N = 150	Studenci N = 150
Małżeństwa bezdzietne	–	–
Małżeństwo i 1 dziecko	22,5	18,7
Małżeństwo i 2 dzieci	70,5	76,1
Małżeństwo i 3 dzieci	7,0	5,2
Małżeństwo i więcej dzieci	–	–
Razem	100	100

Źródło: badania własne

Z przedstawionych w tabeli 5 danych wynika, że zarówno licealiści jak i studenci preferują model: rodzice i dwoje dzieci.

Nikt z badanych nie wskazał na model rodziny bezdzietnej lub wielodzietnej.

Analizując uzyskane wyniki badań należy stwierdzić, że młodzież wykorzystuje w budowaniu własnego modelu małżeństwa zdobyte doświadczenia rodzinne (tabela 6). Respondenci podkreślali jednak, że nie przyjmują tych doświadczeń automatycznie i bezkrytycznie.

Tabela 6. Wpływ doświadczeń rodzinnych na terenie własnego modelu małżeństwa (w %)

Odpowiedzi	Licealiści N = 150	Studenci N = 150
Ma decydujący wpływ	15,1	14,6
Ma duże znaczenie	67,5	68,9
Nie odgrywa większego znaczenia	17,4	16,5
Nie ma żadnego znaczenia	–	1,0
Razem	100,0	100,0

Większość badanych uznała, że doświadczenia wyniesione z domu rodzinnego mają duże znaczenie dla kształtowania wizji i planów dotyczących określonego podziału ról we własnym związku małżeńskim.

Aż 67 % licealistów oraz 68,9 % studentów zdaje sobie sprawę z istotnej wagi całego bagażu przeżyć zdobytych we własnym środowisku domowym.

Za stanowiskiem, pozbawiającym doświadczenia rodzinne jakiegokolwiek znaczenia, nie opowiedziała się żadna z biorących udział w badaniach osoba. Wskazuje to na rozsądną postawę, jaką przyjmuje młodzież w omawianej kwestii. Kategoryczne i całkowite odcięcie się od przeżyć rodzinnych jest bowiem w praktyce niemożliwe.

Interesujący jest natomiast fakt, iż niewielka liczba respondentów opowiedziała się za decydującym wpływem doświadczeń rodzinnych na kształtowanie własnego modelu małżeństwa. Zbliżonej wielkości grupa badanych nie przypisywała wpływom domu rodzinnego większego znaczenia (17,4 % licealistów i 16,5 % studentów).

Młodzież podkreślała również duże znaczenie wiedzy, jaką nabywa w omawianej kwestii w rozmowach z przyjaciółmi, a także w kontaktach ze znajomymi parami małżeńskimi (tabela 7).

Tabela 7. Źródła informacji pozarodzinne, mające wpływ na kształtowanie własnego modelu małżeństwa (w %)

Odpowiedzi	Licealiści N = 150 %	Studenci N = 150 %
Dyskusja z przyjaciółmi	71,2	79,2
Literatura fachowa	24,6	28,6
Znajome młode małżeństwa	89,2	82,9

Źródło: badania własne

Informacje zdobywane kanałami przedstawionymi w tabeli 7 mają charakter praktycznej wiedzy życiowej. Niosą one jednakże z sobą pewne niebezpieczeństwo. Szereg opinii zasłyszanych od znajomych osób ma bowiem częstokroć subiektywny charakter, nie pozbawiony błędnych oraz zafałszowanych poglądów. Dlatego istotne jest skonfrontowanie uzyskanej wiedzy potocznej z wynikami badań, poradami i sugestiami przedstawionymi przez specjalistów w bogatej literaturze fachowej.

Badni respondenci nie wykazują jednak w tym zakresie większego zainteresowania. Tylko 24,6 % licealistów i 28,6 % studentów podkreśliło znaczenie i przydatność wiadomości zawartych w literaturze fachowej, przy budowaniu własnego modelu małżeństwa.

Taka postawa, w przypadku młodzieży licealnej, nie jest zaskakująca. Stosunkowo długa perspektywa dalszego kształcenia się powoduje, że ewentualną decyzję o ślubie licealiści będą podejmować w większości przypadków dopiero za kilka lat.

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku studentów. W odróżnieniu od uczniów szkoły średniej ta grupa młodzieży stoi już na progu dorosłego życia. Dziwi zatem ich dość niefrasobliwy stosunek do możliwości uzyskania merytorycznych danych, przydatnych w przyszłym życiu małżeńskim.

4. Zaspokajanie potrzeb psychicznych w małżeństwie

Każde małżeństwo w swych założeniach powinno spełniać określone zadania. Bardzo ważne jest także zaspokajanie w małżeństwie potrzeb pozwalających partnerom na zachowanie równowagi emocjonalnej.

Otrzymane wyniki wskazują na olbrzymią zbieżność preferencji w tym względzie, zarówno młodzieży licealnej jak i studenckiej. Informuje o tym tabela 8.

Tabela 8. Potrzeby psychiczne zaspokajane przez małżeństwo (w %)

Odpowiedzi	Licealiści N = 150	Studenci N = 150
Więź duchowa	38,6	30,0
Zrozumienie	38,6	41,4
Zaufanie	44,3	47,1
Odpowiedzialność	23,6	21,4
Opiekunczość	21,4	20,0
Współdziałanie	31,4	34,5
Wierność	50,0	47,1
Wyrozumiałość (tolerancja)	14,3	15,1
Szacunek	35,6	31,4

Źródło: badania własne

Zdaniem badanej młodzieży najważniejsze w małżeństwie to wierność i zaufanie. Dla respondentów jest to fundament trwałego i szczęśliwego związku.

Dość dużą rolę w opinii licealistów (38,6 %) i studentów (40 %) odgrywa szereg trudnych do jednoznacznego określenia czynników, składających się na więź duchową łączącą partnerów. Jej podbudową jest uczucie miłości wpływające na powstanie wspólnoty.

Również szacunek, zdaniem młodzieży, odgrywa w czasach współczesnych istotną rolę.

Elementem cementującym małżeństwo, umożliwiającym prawidłową komunikację werbalną i pozawerbalną jest, zdaniem respondentów, wzajemne zrozumienie małżonków (38,6 % licealistów i 41,4 % studentów).

Warte podkreślenia jest to, że w aktualnych realiach życia młodzi ludzie mniej doceniają takie potrzeby, jak: współdziałanie, odpowiedzialność za własne postępowanie i szczęście tej drugiej osoby.

Stosunkowo niewielkie uznanie znalazła u badanych potrzeba wyrozumiałości i tolerancji. Zwróciło na nią uwagę tylko 14,3 % licealistów i 15,1 % studentów.

Wyniki omawianych badań odbiegają od rezultatów uzyskanych przez innych badających, np. respondenci B. Łobodzińskiej za najistotniejsze uznawali potrzeby, które zostały przez nich uszeregowane w sposób następujący:

- 1) wzajemne zrozumienie,
- 2) miłość,
- 3) wyrozumiałość i tolerancja,
- 4) wzajemne zaufanie,
- 5) szczerłość,
- 6) wzajemny szacunek³.

Podkreślić należy, że cytowane badania były prowadzone w latach siedemdziesiątych. I tu więc nastąpiły znacznie zmiany w poglądach młodzieży.

Przeprowadzona w artykule częściowa tylko analiza zebranego materiału empirycznego dotyczącego stosunku młodzieży licealnej oraz studenckiej do instytucji małżeństwa nie upoważnia jeszcze do podsumowań i wyciągania jednoznacznych wniosków oraz uogólnień. Przekazane informacje powinny jednak wzbogacić dotychczasową wiedzę na ten temat i zwrócić uwagę na zmiany w opiniach młodzieży. Istnieje zatem oczywista konieczność prowadzenia dalszych, szerszych badań tej problematyki.

Przypisy

¹ Zobacz np. F. Adamski: *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1984; Z. Celmer: *Małżeństwo*, Warszawa 1989; M. Kozakiewicz: *Młodzież wobec seksu, małżeństwa i rodziny*. Warszawa 1985; M. Trawińska: *Bariery małżeńskiego sukcesu*, Warszawa 1977; Z. Tyszka: *Socjologia rodziny*, Warszawa 1979.

² Zobacz np. B. Łobodzińska: *Manowce małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1963 s. 122; K. Imieliński: *Miłość i seks*, Warszawa 1985 s. 94; M. Kozakiewicz: *Małżeństwo niemal doskonałe*, Warszawa 1979 s. 26.

³ B. Łobodzińska: *Młodość, miłość, małżeństwo*, Warszawa 1975, s. 254.